

T.C.
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü

9 MİLLETLERARASI
TÜRK HALK
KÜLTÜRÜ KONGRESİ

GELENEK GÖRENEK VE
İNANÇLAR

HALK HAYATINDA EBELER

Prof. Dr. İlseyer ZAKIROVA¹

Giriş

Tatar halkında anneler ve ebelere eşit seviyede saygı duyulmuştur. Günümüz toplumunda maalesef, eskiden çok değer verilen ebeler hakkında yeterli ve yaygın bilgiye sahip değiliz. Çetrefilli olan bu konu, uzun süredir halk edebiyatçılarının da dikkatini çekmemiştir. Buna rağmen, Tatar halkının ebeler hakkındaki kıymetli bilgileri diyalektolog Flera Bayazitova'nın çalışmalarında bulabiliriz. Bunun yanında sunumun hazırlanmasında Tatar yazarlarının belgesel karakterdeki eserlerinde yer alan malumatlar da önemli kaynak olarak yardımcı olmuştur. Tatar halk edebiyatının çocuk folkloru kitaplarında da ebeler tarafından söylenen nesir ve nazım türündeki metinler karşımıza çıkmaktadır. Kendimizin de katıldığı folklorik gezilerde derlenen kaynaklarda bu konuyu bütünlendirmede katkı sağlamıştır.

Yüzyıllarca devam eden ebelik serüveninde ebeler; annelere çocuk doğumu esnasında ve doğum sonrası yardım gösteren, bebeğin ve annenin sağlığı için kendilerince tecrübe ile bulmuş oldukları çeşitli muameleler uygulamışlardır. Tecrübeli ve büyük yaşta olan ebeler bu mesleği kural olarak anneden kıza, yani kuşaktan kuşağa aktarmıştır. Tatar milletinin yaşadığı çeşitli bölgelerde ebeler farklı isimlerle adlandırılmıştır. Örneğin; kändëkebi, mamay, kortkayak, kentlegenmamay, appaykortkayak, ineke, inelëkkolaka, kolagine vs. Şu da dikkat çekicidir; çocuk doğurana anne için o, ebe olmuşsa, dünyaya gelmesine yardımcı olduğu için yeni doğan çocuğa o, göbek anne olmuştur. Yani bu hayata kavuşmasında yardımcı olan ebeler çocuğa, anne kadar yakın sayılmıştır.

1 Tataristan İlimler Akademisi, A. İbrahimov nam. Dil, Edebiyat ve Sanat Enstitüsü

Günümüze kadar halkımız arasında ebeler hakkında hatıralar saklanmış ve onlarda doğum yapan annelerin kendilerine yardımcı olan ebelerin fedakârlığı hakkında güzel duygular yer almıştır. Tecrübe sahibi olan ebeler çok kolayca doğum yaptırmış, zor ve tehlikeli durumlarda bile (örneğin, anne karnındaki yavrunun ters yatması) ebeler hem annenin hayatını kurtarmış, hem de bebeğin dünyaya sağlıklı gelmesini sağlamıştır. Tatar toplumunda çocuğu evde ebeler tarafından doğurtma geleneği XX. yüzyılın ortalarına kadar devam etmiştir. 1960 yıllarından itibaren tüm köylerde bile sağlık ocaklarının açılması ve devlet tarafından ebe faaliyetlerinin yasaklanması sonucunda, bu meslek maalesef, kaybolmaya mecbur edilmiştir.

Tatar folklorunda ve edebiyatında ebeler hakkında çeşitli bilgiler karşımıza çıkmaktadır. Rusya'nın farklı bölgelerinde yaşayan Tatar halkının rivayet, efsane ve hatıralarda ebelerin kendi işinin ustası olduğu, işine bağlılığı ve tıp yönünden de bilgili oldukları beyan edilmiştir.

Tatar Toplumunda Ebelerin Görevi

Kadının doğum sancıları başlar başlamaz, aile fertlerinden biri ebeyi çağırmaya koşar-mış. Adet olarak ebe, yavrunun yaklaşık dünyaya gelecek zamanını ve doğum yapacak annenin durumunu biliyor, hissediyormuş. Bazı hamile hanımlar kendi istedikleri ebe ile önceden de anlaşuyormuş. Ebe hiçbir zaman hiç kimseyi yardımından esirgememiş, kutsal görevini büyük bir istekle yapmıştır.

Ebeler, dünyaya gelecek yavrunun evine ayak basmasından itibaren, her hareketini ayrı bir inanç, adet ve yasaklar çerçevesinde gerçekleştirmiştir. Kapıdan içeriye girerken, doğumu gerçekleştirirken ve bebeği kundağa sararken mahsus şiirler ve kalıplaşmış ifadeler okunmuş, çeşitli ayinler uygulanmıştır. Bu gelenekleri uygulama amacı, annenin kolay doğum yapmasını, çocuğun sağlıklı ve mutlu bir can olarak dünyaya gelmesini sağlamak, anne ve çocuğu kötü ruh-lardan, büyülerden koruma isteğidir.

Örneğin; ebeler kapıdan içeriye Bismillah diyerek girerler, büyü yüklü olduğuna inanılan çeşitli koşmalar söylerler, kocakarı ilacı ile çeşitli tedavi yöntemleri uygularlar:

Şeytannar iyerəp kərməsən,

Şeytannar-meytannar kərməsən,

Cən felen kərməsən.

Şeytanlar arkamızdan girmesin,

Şeytanlar-meytanlar girmesin,

Cin falan girmesin (Bayazitova, 184).

Bazı ebeler kapıdan elbise eteğini sallayarak geçiyorlar ve:

Bismilla, bismilla,

Cən bulmasın,

Çiğəllək bulsın,

Ozın gömərliç bulsın.

diye tekrarlıyorlarmış.

Bismillah, Bismillah

Cin olmasın,

Kolaylık olsun,

Uzun ömürlü olsun (Bayazitova, 183)

Bazı ebeler kapıdan içeriye geçerken kibrit yardımıyla ateş yakarak geçmişler, ateşi “cin geçmesin” diye kendi bacalarının arasından da geçirmişler, yani doğum bekleyen kadın yanına ateş yoluyla temizlenip yaklaşmışlardır.

Bu inanç Tatar milletinde halâ gücünü kaybetmeyen “yeni doğan çocuğu cinler değiştirebilir” şeklindeki inançla ile bağlantılıdır. Bugün de Tatar toplumunda kırk gününü doldurmayan çocuk yalnız, tek başına bırakılmaz. Tatar halk edebiyatında cin değiştiren çocuklar hakkında çok sayıda masal ve efsaneler de mevcuttur.

Doğumu kolaylaştırmak amacıyla, sancıları başlayan anneye ebe bal tattırır, beline masaj yaparmış. Bu şekilde anne vücudu doğuma hazırlanmıştır.

Bu tür çabalara rağmen, çocuk gecikirse, ebeler farklı ayinler yapmışlardır. Örneğin; kadının saç örgüsü sökülmüş, kocasının pantolonunu yere sermişler ve kadını pantolonun üzerinden atlatmışlar, kapıyı açıp;

Kısıldım, kısıldım,

Alla, buşalt, kısıldım.

Sıkıştım, sıkıştım,

Allah'ım, boşalt, sıkıştım,

diye bağırlarını (Bayazitova, 181).

Folklor eserlerinde ebelerin anne karnındaki doğacak çocukla konuştukları da ele alınmıştır. Mesela; “Ak Kübek” (Ak Köpük) destanında ebeler, dünyaya gelmek istemeyen çocuğu düzgün şekilde doğmaya ikna etmeye çalışmışlar. Onlar doğumda ters gelen bebek Ak Köpük'e, olması gereken şekilde doğduğu takdirde, altın ve gümüş vaadinde bulunurlarmış.

Altın bişek kebër salıp,

Biler idëk Köbeynë,

Kömëş bişek kebër salıp,

Biler idëk Köbeynë.

Altın beşiğe bir koyup

Kundaklardık Köbey'i

Gümüş beşiğe bir koyup

Kundaklardık Köbey'i. (Radlov, 45).

Destanın ikinci bir versiyonunda Ak Köpük, kendisi ebelere müracaatta bulunur:

Arı ultırın, inelëkler,

Bire ultırın, inelëkler.

Oraya oturun ebeler,

Buraya oturun ebeler! (Radlov, 143).

Bu motif belli bir seviyede gerçeği yansıtmaktadır. Zira ebeler, doğacak çocukla konuşurken daima tatlı dil kullanmış, güzel kelimeler ile onları ikna etmeye çalışmışlardır.

Dünyaya yeni gelen çocuğu ebe çok dikkatle incelemiştir. Ses çıkarmadığı takdirde ebe, çocuğun iki ayağını yukarı tutarak arkasına vurmuş. Yanındaki birisi o zaman tas ve tabak gibi nesnelere vurarak ses çıkarırmış. Bu olaydan sonra çocuk bağıarak ağlamaya başlamış (Bayazitova, 172). Bitkin şekilde dünyaya gelen çocuğu iyileştirmek için çeşitli dualar okunur ve üfürük yapılmış.

Mari Cumhuriyeti Berenge İli'nde yaşayan G. Gabidullina, kendi makalesinde ebelerin çocukları iyileştirme'nin başka bir yolu hakkında bahseder: "Dünyaya zayıf gelen çocuğu ebe cilpuçkaya (un elemek için yapılan uzun ahşap tahıl teknesi) koyup, dualar okuyarak kısa sürede sıcaklığı azalan fırına sokarmış. Sıcakta mayışan çocuğu koyun derisine sarıp anne kucağına verirlermiş. Bu yöntemle iyileştirilen çocuklar arasında güreşçiler bile varmış." (Gabidullina). Zamanından önce dünyaya gelen çocuğu, yün montun kolu içinde büyütme olaylarına günümüzde de rastlanmaktadır.

Ebe, güzel dileklerle çocuğun göbeğini keser. Göbek kordonu hiçbir zaman çöpe atılmaz, kurutulur. Bez veya kâğıda sararak, hiç kimsenin yetişemediği yere konulur, genelde sandıkta en değerli eşyalar yanında saklanır. Çocuğa nazar dokunduğunda veya hastalandığında, göbek kordonunu suda çalkalayıp, o suyu içirirlermiş. Kurutulmuş göbeğin evde saklanmasıyla o çocuğun evden uzaklaşmayacağına inanmışlardır. Tatar halkında sık kullanılan "göbek kanı damlayan toprak" ifadesi de baba ocağı, doğduğu toprak ile bağlantıyı ifade etmektedir. Göbek kanı, göbek kordonu insanı o toprağa bağlar. Şair Elmira Şerifullina'nın "*Kendek Ebiyem*" (*Ebem*) adındaki şiirinde bu adeti, güzel duygular eşliğinde dile getirilmiştir:

Bebitotkan kändek ebiyëm,	...Ellerine bebek almış ebe ninem
Yıraklaşkansayın – yeneşe.	Uzaklaştıkça yan yana.
Këndëklernë kistën,	Göbekleri kestin,
Cirge tëktën,	Toprağa diktin

İstelëk keküçöp, mënyşe! Hatıralara geçerek çok yaşa! (Şerifullina, 217).

Ebe, yeni doğan çocuğu yıkadıktan sonra, ilk iş olarak onu babasının eskimiş bir gömleğine sararmış. Bu ayın, çocuk babası tarafından daha çok sevilsin, daha çok baba ile çocuk arasında güçlü bağ kurulsun dileğiyle yapılmıştır.

Ebeler, dünyaya yeni gelen çocuğa öncelikle şans ve merhamet dileğinde bulunmuşlar. Yeni doğan çocuğa bal ve tereyağı tattırmak âdeti Tatarlarda "çocuğu avızlandırmak" diye adlandırılmaktadır. Dili tatlı, kendisi rızıklı ve mutlu olsun diye çocuğun dudaklarına bal ve yağ sürülmüş. Bu, çocuğun rızık bol, hayatı bereketli, tatlı olması için yapılan ayinlerden sayılır. "Ekmekli, tuzlu, tatlı dilli ol, analı babalı büyü, iki kanatlı ol" dileğinde bulunmuşlardır. Bazı bölgelerde çocuğun dudaklarına tuz değirmişler. Bu ayinin temelinde çocuğun bu hayatta güçlü ve cesur olma dileği yatmaktadır:

Usal bulsın,	Yavuz olsun,
Eşke batır bulsın,	Çalışmakta cesur olsun,
Behëtle bulsın,	Mutlu olsun,
Karşı kilgenge Karşı gelene	
Kükregë bëlen berëlsën!	Göğsü ile vurulsun! (Bayazitova, 193)

Ebeler plasentayı yıkayıp toprağa gömerler, daha doğrusu insanın ayak basmadığı, kedi ve köpeğin gezmediği yere gömerlermiş. Çocuk plasentaya sarılı veya yüzüne maske gibi sarılı bir şekilde doğarsa, o eşi kurutup sonuna kadar korumuşlardır. Maskeli çocuğa nazar çabuk dokunur diye, onunla çocuğa tedavi amaçlı büyüler yaparlarmış.

Doğum yaparken kadının her kemiği yerinden oynar diye, ebeler annenin vücut sağlığını da ciddi düşünmüşler ve doğum sonrasına “bebek hamamı” hazırlatmışlar. Hamamda ebe bizzat kendisi anneyi yıkamış, özellikle kadının eklemlerini sıvalayarak, masaj yaparak, her parçasını yerine oturtmuş.

Elmira Şerifullina'nın “Bebi Munçası” (Bebek Hamamı) şiirinde ebenin o görevi nasıl yaptığını canlandırılmıştır:

Buinnarnı sılap, söyöp,	Eklemleri sıvazlayarak, severek,
Sıypa poyış kannarnı,	Okşayarak uyuşan kanları,
Munça kërte ebilër	Hamamda yıkıyor ebeler
Can tudırgan cannarnı.	Can doğuran canları. (Şerifullina, 219).

Anneyi yıkadıktan sonra ebe, o hamamda yeni doğan bebeği de yıkar. Bu olay da sıradan bir bebek yıkama anlamını taşımamaktadır. Ebe, bebeği yıkarken her kemiğinin yerinde olup olmadığını kontrol edermiş. Eksikliği varsa, örneğin, kafatasının şekli doğru olmadığı takdirde, okşayarak, onu doğru şekle sokarmış. Hamamda yıkarken bebeğe güzel dilekler dilenmiş, dualar okunmuştur. Bu olay da yine Elmira Şerifullina tarafından “Bebi Munçası” (Bebek Hamamı) şiirinde kaleme alınmıştır:

Munça kërte ebiler,	Hamamda yıkıyorlar ebeler,
Ukrylar tëlekg-doga.	Okuyorlar dilek, dua.
Şunadır mı avıllardan	Ondan dolayı mıdır köylerde
Rehimlë cannar cıga.	Yetişiyor merhametli canlar. (Şerifullina, 219).

Kutsal dualar, kutsal dilekler eşliğinde yetişen çocuk, doğal olarak, kendisi de terbiyeli ve iyi kalpli insan olacaktır.

Ebeler bebeği hamamda kayın dallarından yapılan süpürge ile yavaşça vurarak yıkarlar, onun sağlığı ve geleceği ile ilgili güzel dilekte bulunurlar. Mesela;

Ata balasın çabam,	Baba çocuğuna süpürge ile vuruyorum,
İne balasın çabam.	Anne çocuğuna süpürge ile vuruyorum,
Atarj këbëk simëz bul,	Baban gibi tombul ol,
İneñ këbëk citëz bul,	Annen gibi hızlı ol,
Köndëz uyna, kiçën yokla,	Gündüz oyna, geceleri uyu,
Aş-behëtën küp bulsın.	Aş ve mutluluğun çok olsun.

Çocuğa cin veya şeytan dokunmasın diye, karıştırmak için onun kimin yavrusu olduğu bile gizlenmiştir. Örneğin;

Ataň kiskeñ utın tũgël,	Baban kesen odun değil,
Anaň yakkan munça tũgël,	Annen hazırlayan hamam değil,
Ayu-bürë balası	Ayı, kurt yavrusu
Çirlemesin, nıkbulsın	Hastalanmasın, saęlam olsun.
Miçtey-morcaday bulsın.	Fırın, baca gibi olsun.

YekiVeya:

Ayu balasın çabam,	Ayı yavrusuna süpürge ile vuruyorum
Büre balasın çabam,	Kurt yavrusuna süpürge ile vuruyorum
Ayu kebek simez bul,	Ayı gibi tombul ol,
Büre kebek yögerek bul,	Kurt gibi hızlı ol
Köñdez uyna, kiç yokla,	Gündüz oyna, gece uyu
Ebięe ebi dip eyt,	Ebeye ebe de,
Babaynı babay dip eyt,	Dedeye dede de,
Eyşe-Fatıma kulları	Ayşe-Fatma elleri
İme-yomışıl bulsın.	Kocakarı ilacı bu olsun,
Behetle bul, teufıklı bul,	Mutlu ol, edepli ol,
Tayga-taşka, tfü-tfü.	Daęa, taęa tfutfu.

Çocuğu ilk sefer yıkadıktan sonra, tam 40 gün boyunca Bebek hamamı hazırlanır ve ebe her gün bebeği hamamda yıkarmış. Daha önce de bahsettiğimiz gibi, hamam sadece yıkanma, temizlenme mekânı sayılmamış, belki de halk tecrübesini kendilerinde taşıyan ebelerin elleriyle çocuğun kafatası, elleri ve bacakları kontrol edilmiş, eksikleri giderilmeye çalışılmış, farklı tedavi yöntemleri uygulanmış, vücuduna masaj yapılmıştır.

Ebeler, çocuğa isim verme meclisinde de saygın misafirlerden sayılmışlardır.

Eskiden Tatar toplumunda herkes kendi ebesini biliyormuş. Askerliğe giden gençler ebeleri ile özel olarak vedalaşır, askerlikten döndükten sonra da ziyaret ederlermiş. Bayramlarda hediyeler verilir, özel günlerde misafirlığe davet edilir, herkesin evinde değerli misafir olarak ağırlandırmış.

Tatar Efsane ve Rivayetlerinde Ebeler

Tatar folklorunda da ebeleri konu alan eserlerle karşılaşırız.Örneğin, ebelerin cinler için de ebelik yaptıkları hakkındaki efsaneler, Tatarların yaşadığı tüm bölgelerde malumdur. Bu tür efsanelerin onlarca versiyonu mevcuttur. Rusya'nın farklı bölgelerinde yaptığımız folklorik geziler süresinde derlenen bazı eserlerle sizleri de tanıştırmak istiyoruz. Efsanelerde ebelerin cin veya peri kadınına doğum yaparken yardım ettiğinden bahsedilir. Bu rivayetin farklı versiyonları çeşitli

bölgelerden yazılıp alınmıştır. Özellikle Sibiryâ Tatarlarının yaşadığı bölgelerde birçok versiyonla karşılaştık. İlk versiyon Tümen Eyaleti Bagay İli Kazanka Köyü'nde yaşayan Aliya Eymöhemet kızı Şerefetdinova'dan derlendi. Aliye Hanım bu olayı gerçek hayatta yaşanan, kendi ninesi Meymüne adındaki hanımla olan olay olarak beyan etmiştir. Rivayetin kısaca içeriği şöyledir: Doğumu ile Ufa (Başkurdistan Cumhuriyeti) Şehri'nden olan ve çevresinde eğitimli birisi olarak tanınan Meymüne Hanım ebelik işini de yürütür. Birgün onu bir perinin kocası kendilerine doğum yaptırmak için çağırır. Hiç kimseye de hayır demeyen Meymüne Hanım, bu ricayı da kırmaz. Yeni doğan peri yavrusunu yıkamak için su bulunmaz, su yerine süt verirler. Meymüne Hanım süt tabağının kendisine ait olduğunu görür ve sütün içine yüzüğünü koyar. Perinin kocası ebeyi tekrar evine yolcu eder. Eve gelince, ebe süt içindeki yüzüğü alır. Doğum esnasında ebe, perinin birkaç kılını yollar ve sonra o kılını takkesine diker. Bu olaydan sonra ebelik yaptığı doğumda hiçbir anne, hiçbir çocuk zarar görmez, ölmezmiş. Meymüne Ebe pek çok hastalıkları tedavi etme yeteneğine de hâkim olur.

Yukarıdaki rivayetten anlaşıldığına göre, ebelerin ustalığı sıradan bir ustalık değil ve sadece mesleki tecrübeden kaynaklanmamaktadır. Toplumda ebelerin büyümlü güce sahip olduklarına da inanılmıştır. Bu olayda ebelerin gücü, onların periler, başka dünya yaratıkları ile ilişkilerine, bağlantılarına ilişkin anlatılır. Perinin kılını yani başka dünyaya ait nesne, kadına büyümlü güç verir. Ebeleri başka bir dünya ile bağlantıda saymak da mantıklıdır. Ebeler zaten iki dünya arasında ara buluculuk vazifesini yürütmekte, bebeğe iki dünya arasındaki sınırları aşmaya yardım etmektedirler.

Bu rivayetin amacı, bir taraftan ebenin becerikliliğini övmek, onun sıra dışı güçlere sahip olduğunu ifade etmek, diğer taraftan da Tatar halkına ait olan başka bir inançla ilgilidir. Tatar halkında tüm yiyeceklerin, suyun, sütün üstünü açık bırakmamak gerektiğine inanırlar. Üstü açık olan yiyeceği peri yalar, sütün üstü açık olursa, peri kendi yavrusunu yıkar, hamamda suyun üstü açık olursa, cinler yıkanır gibi inançlar, bir taraftan, toplumda temizliğin sağlanmasına neden olur, diğer taraftan da farklı dünyalar arasındaki çizgileri belirler. Farklı dünyalara ve o dünya temsilcilerine saygı göstermeyi, kendi dünyasını korumayı öğretir. Dolayısıyla çeşitli hastalıklardan korunma yolları da önerilir.

Eserin ikinci bir versiyonu da aynı köyden derlenmiştir. Bu hadisede ebenin, çocuğu yirkarken komşu kadınına ait süt tabağını tanıdığı ve o tabağa kendi yüzüğünü koyduğu anlatılmaktadır.

Aynı rivayetin başka iki versiyonu Tataristan'ın Baltaç ve Kama Tamağı İllerinden derlendi. Baltaç İli'nden informantı (bilgi veren) Fasihov Nail Şamil oğlu hadiseyi ninesinin ninesi Seyfetdin kızı Fatma ile yaşanan olay olarak beyan etmişti. Malum konu bu sefer de tekrarlanır. Ebe, gece vaktinde kendisini kadınına ebelik yapmak için götürdüklerini, cin yavrusunu sütle yıkadığını anlatır. Gerçekten de, ertesi gün bir kadın, açık bırakılan kovaındaki sütün üzerinde kan damlaları yuzdüğünü görür. Kama Tamağı İli'nde dinlenen versiyonu da informant Hebibullina Nesime kendisinin tanıdığı insanların yaşadığı olay olarak anlatır.

2015 yılında Tomsk eyaletinde gerçekleştirilen derleme gezisi süresinde, bu tür rivayetlerin yine birkaç versiyonu derlendi. O rivayetlerde cin-perilerin ebeyi sofraya davet etmeleri, kızağa bindirip götürdükleri gibi motifler eklenmiştir.

Eserin farklı bölgelerde meşhur ve yaygın olmasının nedeni, genellikle ebelerin söz konusu olmasından kaynaklanmaktadır. Onlarda ebelerin mesleki ustalıkları ifade edilmiş, bebek doğuran kadınların ebelere olan güveni yansımış, diğer taraftan ebeleri de bu ciddi göreve psikolojik yönden hazırlamıştır. Bunların hepsinin temelinde anne ve bebeğin sağlığının temini yatmaktadır. Dolayısıyla bu efsane, rivayetler ebelerin uzmanlığını, bu göreve alınmanın doğruluğunu kanıtlayan diploma veya sertifika niteliğindeki belgelerdir.

Ebelerin başka diğer vazifelerini dile getirmesek konumuz eksik kalabilir. Bu da, ebelerin kadın doktoru görevini de gerçekleştirmeleridir. Ebeler çeşitli hastalıklara yakalanan kadınları sıvazlayarak, tedavi maksatlı üfürmüşlerdir. Hamile olamayan kadınlar da ebelerden yardım istemiştir. Kısır kadınları anne olma mutluluğuna kavuşturmuşlardır. Kadınların “göbekleri düştüğü” zaman ebeler, “çömlek vurmuş”lardır. “Çömlek vurma” sadece göbeği yerine yerleştirmemiş, iç organların çalışmasını da iyileştirmiştir. Ebelerin nefesleri şifalı olduğuna da inanmışlardır. Tabi ki bu inançlar kadınların çabuk iyileşmesine, kendilerini fiziksel ve ruhsal yönden toparlanmasına yardım etmiştir.

Tatar Edebiyatında Ebeler

Unutulmaya yüz tutan gelenekleri genç kuşağa aktarmak amacıyla Tatar yazarları, özellikle milli özellikleri taşıyan adetlerimizi edebi eserlerinde canlandırmaya önem vermektedir. Söz konusu olan ebe edebi imajı aracılığıyla yazarlar, Tatar kadınlarına ait olan güzel sıfatları, memlekete, vatana olan sevgiyi ve kuşaklar arasındaki bağlantıyı okuyucuya aktarmışlardır.

Ebelerin Tatar toplumundaki yeri meselesi ünlü yazar Möhemmet Mehdiyev'in “*Tornalar töşken cirde*” (*Tornaların İndiği Yerde*) adındaki uzun hikâyesinde güzel duygularla işlenmiştir. Belgesel karakterdeki eserde ebeler hakkındaki hatıralara ayrı bir bölüm ayrılmıştır. “Biri oğuldan, biri kızıdan” adındaki bölümde yazar, köylü hemşehrileri Gazze ve Ayşe adındaki ebelerin hayatını ve çalışmalarını ele almıştır. Edebiyat alanı dışında folklor çalışmaları da yürüten Möhemmet Mehdiyev'in yukarıda adı geçen eseri, Tatar halkının manevi dünyasını, örf-adetlerini bir araya getiren önemli ve zengin kaynaklardan sayılır. Yazar, ebelerin kendileri doğurdukları her çocuğu bildiklerin, onların davranışı, yetişmeleri, sonraki hayatları hakkında bilgi sahibi olduklarını anlatır. Yani ebeler dünyaya gelmelerinde yardımcı oldukları çocuk için sorumluluk taşımışlardır. Möhemmet Mehdiyev kendi ebesi Gazze yani Gazize teyzenin sokakta çocuklarla sohbetini şöyle yansıtmıştır :

“herkesle merhabalaşır, her çocuğun yanına gelir. Sokakta benimle karşılaştığında, kafamdan Bismillah diyerek okşar ve ağlamaya başlar:

-Merhametli insan olarak yetiş, yavrum, annen seni çok zorluklar çekerek doğurdu, diye yaş döker” (Mehdiyev, 118). Ebe bu şekilde çocuğa terbiyeli olmak, annesine sayı göstermek, değer vermek gerektiği nasihatında bulunur. Köydeki başka bir ebe, Ayşe teyzedir. Bu teyze de köydeki her çocuğu bilir, gözetler. Yazar ebenin çocuklarla konuşmasını böyle canlandırır: “Sonra Ayşe teyze dünyaya çıkmalarına vize veren çocukları sever:

-Senin adın neydi? (Bizim köde yaşlılar hiçbir zaman “İsmin ne?” diye sormadı). E-e, evet, doğru, ben unutmşum. Sen, yavrum, çavdar mahsulu toplar zamanı geldiğinde, 10 yaşını dolduracaksın.... İşte bunun ismini bilirim. Zeynagitdin. Sünnet oldunuz mu acaba? Çok iyi, çok iyi oğlum. Kazlar keser zaman sen de yedi yaşını dolduracaksın.”(Mehdiyev, 121).

Ebeler, doğumlarında kendileri yardım ettikleri çocukları kendi yavruları gibi görmüş, onlara “göbek oğlum”, “göbek kızım” diye hitap etmişlerdir.

Sonuç

Çağdaş toplulukta ebelerin kutsal görevine ihtiyaç duyulmamakta, sadece hatıralarda bu konu dile getirilmektedir. Ebeler hakkında çeşitli rivayetler söylenir, onların ruhlarına Fatiha okunur. Tatar atasözlerinde ebelerin toplumdaki büyüklüğüne, kutsallığına işaret edilmektedir. Örneğin; “Ebe eve girerse, evdeki hatıl da eğilirmiş.” (Bayazitova, 525).

Kısacası, ebeler çocuğun doğumuna çok önem vermişlerdir. Bebeğin dünyaya geldiği dakikadan itibaren bu dünya için yabancı olmadığını, değerli ve gerekli bir zat olduğunu hissetmişlerdir. Ebelerin doğurduğu çocuk insafalı, merhametli ve becerikli insan olarak yetişmiştir. Sadece bu tecrübeyi korumak için bile ebelerin mesleki hayatını öğrenmek, büyük önem taşıyacaktır.

KAYNAKÇA:

- Bayazitova, Flëra, (2010), *Sëbër arëalı Tatar dialëktlarında ëtnokultura lëksikası*.-Kazan:Tatar kitap neşr.
- Gabidullina, G.(2012), Këndëk ebileri // *Bëznën gecit*, N11, 21 Mart.
- Mehdiyëv, Möhemmet, (2009), *Saylanma eserler*. 5 Tomda. 3.Tom: povest, roman.- Kazan:Tatar kitap neşr.
- Radlov, V.V. (1972), *Obraztsı narodnoy litëraturnı tyurkskih plëmën, jıvuşih v Yujnoy Sibirii i Dzungarskoy stëpi*.Ç.IV.-Sankt Petersburg.
- Şerifullina, Elmira (2003), *Uyly yıllar*. Şıgırlar.-Kazan:Tatar kitap neşr.
- *Tatar Balalar Folkloru*, (1999), Tözüçe R.Yegeferov.- Kazan:Rannur neşr.
- *Tatar halkı İcatı. Balalar Folkloru*, (1993), Tözüçe R.Yegeferov.- Kazan:Tatar kitap neşr.
- Zakirova, İlsëyër, *Rusya’da Tatarların yoğun yaşadığı farklı bölgelerde geziler döneminde derlenen metinler* (Yazarın şahsi arşivi).